

JAMIYAT A'ZOLARI MADANIY EHTIYOJLARINI SHAKLLANTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI

Yusufaliyev Tohirjon Yunusali og'li

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti magistranti

tohirjonyusufaliyev@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada jamiyat a'zolarining madaniy ehtiyojlarini shakllantirish jarayonining nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilingan. Madaniy ehtiyojlarning vujudga kelish omillari, ularning shaxs kamoloti hamda jamiyat taraqqiyotidagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, globallashtirish va raqamli texnologiyalar sharoitida madaniy ehtiyojlarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari hamda madaniyat muassasalarining ushbu jarayondagi ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: madaniy ehtiyojlar, ma'naviyat, madaniyat, shaxs kamoloti, ijtimoiylashuv, madaniyat muassasalari, milliy qadriyatlar, madaniy faoliyat, globallashtirish.

Аннотация. В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты формирования культурных потребностей членов общества. Рассматриваются факторы возникновения культурных потребностей, их роль в развитии личности и общества. Также исследуются особенности развития культурных потребностей в условиях глобализации и цифровых технологий, а также значение учреждений культуры в данном процессе.

Ключевые слова: культурные потребности, духовность, культура, развитие личности, социализация, учреждения культуры, национальные ценности, культурная деятельность, глобализация.

Abstract. This article analyzes the theoretical and practical aspects of forming the cultural needs of society members. It examines the factors influencing the emergence of cultural needs and their role in personal and social development. The study also explores the specific characteristics of cultural needs formation in the context of globalization and digital technologies, as well as the importance of cultural institutions in this process.

Keywords: cultural needs, spirituality, culture, personal development, socialization, cultural institutions, national values, cultural activities, globalization.

Kirish

Jamiyat taraqqiyotining muhim ko'rsatkichlaridan biri uning a'zolarida shakllangan madaniy ehtiyojlar darajasi bilan belgilanadi. Madaniy ehtiyojlar insonning ma'naviy kamoloti, estetik didi, intellektual salohiyati hamda ijtimoiy faolligini rivojlantiruvchi muhim omil hisoblanadi. Ular insonning bilim olishga, san'at va adabiyotdan bahramand bo'lishga, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'zlashtirishga bo'lgan ehtiyojlarini ifodalaydi.

Zamonaviy jamiyatda madaniy ehtiyojlarning shakllanishi murakkab ijtimoiy-madaniy jarayon sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu jarayonga oila, ta'lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari, madaniyat muassasalari va ijtimoiy muhit sezilarli ta'sir ko'rsatadi. UNESCO ekspertlari madaniyatni inson rivojlanishining muhim omili sifatida baholab, madaniy ehtiyojlarning qondirilishi ijtimoiy taraqqiyotning muhim sharti ekanligini ta'kidlaydilar [1].

Globallashuv sharoitida axborot oqimlarining keskin ortishi insonlarning madaniy ehtiyojlari mazmuniga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada an'anaviy madaniy qadriyatlar bilan zamonaviy madaniy tendensiyalar o'rtasida yangi uyg'unlik shakllanmoqda. Shu sababli jamiyat a'zolari madaniy ehtiyojlarini shakllantirishning o'ziga xos jihatlarni o'rganish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega masalalardan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Madaniy ehtiyojlar masalasi sotsiologiya, falsafa, madaniyatshunoslik va pedagogika fanlarida keng tadqiq etilgan. Abraham Maslow o'zining "Motivation and Personality" asarida inson ehtiyojlarini ierarxik tizim sifatida tavsiflab, yuqori darajadagi ehtiyojlar qatoriga estetik va o'zini namoyon qilish ehtiyojlarini kiritadi. Olimning fikricha, insonning madaniy ehtiyojlari uning shaxs sifatida kamol topishida muhim rol o'ynaydi [2].

Pierre Bourdieu "Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste" asarida madaniy ehtiyojlar va madaniy iste'mol ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liqligini ta'kidlaydi. Muallifning fikriga ko'ra, insonning madaniy qiziqishlari va ehtiyojlari uning madaniy kapitali darajasi bilan belgilanadi [3].

A. Erkayev "Ma'naviyat – millat nishoni" asarida ma'naviyat va madaniyatning inson kamolotidagi o'rni haqida fikr yuritarkan, madaniy ehtiyojlarni rivojlantirish milliy taraqqiyotning muhim omili ekanligini qayd etadi [4].

Sh.M. Mirziyoyev “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” asarida yoshlarning ma’naviy va madaniy saviyasini oshirish, kitobxonlikni rivojlantirish va madaniyat muassasalari faoliyatini takomillashtirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri ekanligini ta’kidlaydi [5].

Alvin Toffler “The Third Wave” asarida axborotlashgan jamiyatda inson ehtiyojlarining mazmuni o‘zgarib borishini ko‘rsatadi. Olimning fikricha, zamonaviy texnologiyalar madaniy ehtiyojlarni shakllantirishning yangi mexanizmlarini yuzaga keltirmoqda [6].

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, kuzatish va ilmiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida madaniy ehtiyojlar shakllanishiga oid ilmiy adabiyotlar va nazariy qarashlar o‘rganildi. Shuningdek, madaniy ehtiyojlarning rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar tahlil qilindi. Olingan natijalar asosida jamiyat a’zolarining madaniy ehtiyojlarini shakllantirishning o‘ziga xos jihatlari aniqlandi.

Tahlil va natijalar

Madaniy ehtiyojlar insonning ma’naviy va intellektual rivojlanishining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular biologik ehtiyojlardan farqli ravishda ijtimoiy muhit va madaniy tajriba ta’sirida shakllanadi. Insonning kitob o‘qishga, teatr va muzeylarga tashrif buyurishga, san’at asarlarini o‘rganishga bo‘lgan qiziqishi uning madaniy ehtiyojlari darajasini ifodalaydi.

Madaniy ehtiyojlarni shakllantirishda oila birlamchi institut sifatida muhim rol o‘ynaydi. Oilada kitobxonlik muhitining mavjudligi, san’at va madaniyatga hurmat ruhining shakllantirilishi bolalarda madaniy qiziqishlarning rivojlanishiga xizmat qiladi. Keyingi bosqichlarda ta’lim muassasalari va madaniyat markazlari ushbu jarayonni davom ettiradi.

Madaniy ehtiyojlarning shakllanishida ommaviy axborot vositalari va internetning ta’siri ham ortib bormoqda. Raqamli platformalar orqali madaniy mahsulotlardan foydalanish imkoniyatlari kengaygan bo‘lsa-da, bu jarayon madaniy tanlov sifati bilan bog‘liq yangi muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Shu sababli madaniy savodxonlikni rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

1-jadval

Madaniy ehtiyojlarni shakllantiruvchi asosiy omillar

Omillar	Ta’sir yo‘nalishi	Kutilayotgan natija
----------------	--------------------------	----------------------------

Oila	Dastlabki madaniy tarbiya	Madaniy qiziqishlarning shakllanishi
Ta'lim muassasalari	Bilim va dunyoqarashni rivojlantirish	Madaniy savodxonlikning oshishi
Madaniyat muassasalari	Madaniy xizmatlar ko'rsatish	Estetik didning rivojlanishi
OAV va internet	Axborot tarqatish	Madaniy xabardorlikning ortishi
Milliy qadriyatlar	Ma'naviy tarbiya	Milliy identiklikning mustahkamlanishi

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, madaniy ehtiyojlar bir vaqtning o'zida individual va ijtimoiy xarakterga ega. Bir tomondan, ular shaxsning qiziqishlari va ehtiyojlariga bog'liq bo'lsa, ikkinchi tomondan, jamiyatning madaniy rivojlanish darajasi bilan belgilanadi. Shu sababli madaniy ehtiyojlarni shakllantirishda davlat, ta'lim tizimi, madaniyat muassasalari va fuqarolik jamiyati institutlarining hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy sharoitda madaniy ehtiyojlarni rivojlantirishning samarali mexanizmlaridan biri madaniyat muassasalarining innovatsion faoliyatini kengaytirish hisoblanadi. Virtual kutubxonalar, elektron muzeylar, onlayn madaniy tadbirlar va raqamli ta'lim platformalari aholining turli qatlamlari uchun madaniy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Bu esa madaniy ehtiyojlarning qondirilish darajasini oshirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa

Jamiyat a'zolarining madaniy ehtiyojlarini shakllantirish murakkab va ko'p omilli ijtimoiy-madaniy jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonda oila, ta'lim tizimi, madaniyat muassasalari, ommaviy axborot vositalari va milliy qadriyatlar muhim o'rin tutadi. Tadqiqot natijalari madaniy ehtiyojlarning rivojlanishi shaxsning ma'naviy kamoloti va jamiyat taraqqiyotining muhim sharti ekanligini ko'rsatdi. Kelgusida madaniy xizmatlar sifatini oshirish, raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan samarali foydalanish va yoshlar o'rtasida madaniy savodxonlikni rivojlantirish ushbu sohaning yanada takomillashishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. UNESCO. Culture: Urban Future. Global Report on Culture for Sustainable Urban Development. – Paris: UNESCO Publishing, 2016. – 264 p.
2. Maslow A.H. Motivation and Personality. – New York: Harper & Row Publishers, 1954. – 411 p.

3. Bourdieu P. Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste. – Cambridge: Harvard University Press, 1984. – 640 p.
4. Erkayev A. Ma'naviyat – millat nishoni. – Toshkent: Ma'naviyat, 1997. – 160 b.
5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2021. – 464 b.
6. Toffler A. The Third Wave. – New York: Bantam Books, 1980. – 544 p.